

суддів і отримати мінімальне покарання.

Можна констатувати, що людина протягом століть не змінилася. Змінюється суспільство та його економіка, політичні системи, лідери, рівень освіти та інформаційного забезпечення, швидкість життя та соціальних процесів, а людина продовжує залишатися такою ж гнівною, ревнивою, корисливою, жадібною, хтивою, заздрісною, мстивою тощо. Нікуди не протягом століть не поділися кар'єризм, бажання за рахунок іншого покращити свій авторитет, привласнити чужі досягнення у будь-якій сфері. Незважаючи на сформовану в країні систему виховання та навчання дітей і молоді, ми все ж маємо випадки вчинення аморальних вчинків у будь-якому віці, коли особа навіть не замислюється над тим, як її вчинки будуть сприйняті оточуючими, які наслідки вони потягнуть. Те ж саме характеризує й осіб, які порушують норми кримінального закону. Особи, які вчиняють злочини, не замислюються над тим, що буде відчувати інша особа при вчиненні стосовно неї злочину; а якби сам злочинець опинився на місці жертви, – то що він би відчував; як родичі жертви сприйматимуть факт вчинення злочину та його наслідки тощо. Проблема сучасної людини, а не лише особи злочинця полягає у тому, що вона перестає бути «людиною», а перетворюється в різні періоди свого життя на «колектив», «члена групи», «електорат», «соціум», а то і просто «біомасу». Всі ці терміни нам знайомі нам із нашого повсякденного життя, щоденних новин, спілкування з найближчим оточенням. І якщо перші два ще біль-менш прийнятні, і вони спрямовані на формування у особи сучасного громадянина його громадянської позиції, небайдужості, розуміння власних інтересів та інтересів колективу і малої групи, то інші – фактично нівелюють роль особистості, зводять її до суто біологічної одиниці, яка не впливає ні на що в суспільстві. Таким чином виникає відчуження людини від оточуючого світу, несвідоме небажання не бути знеособленою масою, проявити себе, показати свою значимість, навіть і шляхом виходу за межі дозволеного, шляхом вчинення злочину. В середовищі школярів та студентів вищого закладу освіти також проявляється таке бажання особи виділитися із загальної кількості тих, хто навчається, показати свої здібності, можливості, бажання. Одні обирають цілком законний та логічний спосіб – добре навчатися, брати участь у громадській роботі, в наукових та творчих конкурсах тощо, вивчати іноземні мови, а інші – стають на шлях «пливти за течією». Звичайно, що таких менше, але на загальному фоні ті, хто має іншу позицію, проявляють себе інколи більш яскраво, ніж потрібно і може бути.

Оскільки переконання у можливості вчинення злочину формується в особі протягом не одного дня, ми вважаємо, що основна увага в суспільстві повинна приділятися вихованню молодого покоління, щоб забезпечити їх від переходу на хибний шлях.

Зважаючи на це, вважаємо, що в сучасному українському суспільстві повинна бути інакше сформована і система профілактики злочинності і система виховання в навчальному закладі будь-якого рівня. Виховання та навчання повинно бути спрямоване на виховання, перш за все, людини, а не надання освітніх послуг. Не може послугою бути виховання дитини, її навчання бути людиною, оскільки це невід'ємний і нерозривний процес формування особистості, не просто біологічної одиниці, а активного члена суспільства, особи, яка буде мати бажання формувати навколо себе таку систему суспільних відносин, в якій буде комфортно жити їй і її родині, майбутнім поколінням, і де буде зберігатися повага до старшого покоління, його досвіду життя та діяльності на користь суспільства.

1. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях: репринтное издание. М., 1939. 174 с.

Хрипко Людмила Володимирівна
завідувач кафедри,
кандидат наук з фізичного виховання, доцент

Черкас Віталій Володимирович,
Порохнявий Андрій Вікторович –
викладачі кафедри фізичного виховання
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

БЕЗПЕКА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА «НОРМА» І «ПАТОЛОГІЯ» В ПСИХІАТРІЇ

Проблема психічних станів, психічної норми та патології є актуальною для психіатричної та кримінологічної наук протягом багатьох століть. Їх вплив на поведінку особи постійно перебуває в полі зору вітчизняних дослідників проблем профілактики злочинності та поведінки, що відхиляється від норми (девіантної). Поняття норми залежить значною мірою від тієї історичної епохи, в якій перебуває аналізоване суспільство, його соціально-економічного ба-

зису, структури суспільства, розподілу на класи та прошарки, расової, національної приналежності, рівня та характеристики моральних норм, які в ньому підтримуються та панують. Також на поняття та зміст психічної норми залежить і від низки інших факторів.

Сучасна психіатрична клініка та судова експертиза психічних станів особи показує, що «нормальні» і «ненормальні» переживання особи та вчинки, обумовлені такими станами та процесами, можуть проявлятися як у психічно здорових, так і у психічно хворих осіб. Також прояви цих станів можливі і у тих категорій осіб, які не мають стійких психічних відхилень, а інколи можуть впадати у стан психічної девіації. Психічний стан таких осіб, якщо користуватися кримінально-правовими термінами, можна назвати станом обмеженої осудності, який характеризується тим, що більшість часу особа перебуває в цілком нормальному з точки зору психіатрії психічному та емоційному стані, але інколи, при впливі певних нестандартних та збуджуючих ситуацій, може не повною мірою усвідомлювати свою поведінку та не повною мірою керувати нею. Але, як правило, такі стани швидкоплинні, вони не мають такого затяжного характеру, як психічна хвороба, і не тягнуть за собою патологічних змін психіки людини, які, зазвичай, є незворотними.

Виокремлені із загального життєвого контексту та психічних процесів вчинки людини можуть отримувати оцінку як психічної норми, так і психічної патології. Вітчизняні автори ще у 1970-ті рр. підкресливали, що 60-90 % психічно здорових осіб можуть виявляти ознаки, віднесені переважно до психічних патологій, що спостерігаються у психічно хворих осіб. Таке перманентне пояснення таких психічних проявів, як епізодичні ситуативні коливання настрою, нестриманість, надмірний прояв емоцій, тривожність, стомлюваність, дратівливість, не мають науково-теоретичного та практичного підтвердження. А це означає, що і у цілком психічно здорової особи можуть проявлятися такі емоційні та психічні стани, що можна віднести до патологічних.

Звичайно, що таке тлумачення психічних станів, а саме психічної норми та психічної патології, не дозволяє найбільш повно сформулювати їх якісні відмінності, усунути прогалини в цьому питанні.

В біології та медицині норма і патологія, їх визначення пов'язані з різноманіттям психічних проявів однієї особи в різні періоди її життя, за різних умов або у різних осіб за однакових душевних переживань та умов життя. Однак ступінь пристосованості особи до середовища, в якому вона перебуває, є одним із критеріїв оцінки «нормальності / ненормальності» її психічного стану. Одним із найбільш важливих та значимих умов нормального, адекватного стану організму людини як біологічної істоти є відповідність його функціонування тим умовам середовища, в якому людина перебуває більшу частину часу, а також її здатність до результативної та активної співпраці, взаємодії з іншими об'єктами середовища.

Поняття «здоров'я» передбачає наявність саме тієї норми, що характеризує психічний стан «нормальної» особи, зі здоровою психікою, адекватної до умов середовища та зовнішніх подразників. Хоча воно може містити і певні відхилення (недоліки) за окремими показниками.

Виходячи із цього, «норма» повинна характеризуватися в ідеалі поєднанням ідеального фізичного (соматичного) здоров'я та практичного (психічного) здоров'я. оскільки «хвороба» – поняття більш вузьке, ніж патологія, воно передбачає наявність обов'язково активного хворобливого процесу в фізичному тілі особи, що може мати наслідки у вигляді динаміки до одужання або загострення хвороби та дефекту фізичного тіла (патологічні реакції, наприклад на певні ліки чи їжу, напої; патологічні процеси, наприклад у вигляді хронічних захворювань, що періодично, при різних негативних факторах середовища можуть загострюватися). Також патологічними можуть бути і психічні стани, що не характеризуються активними патологічними змінами (динамічними, процесуальними), але у поєднанні з патологічними морфологічними та функціональними відхиленнями від норми можуть потягти за собою неадекватне пристосування до умов життя, в яких перебуває особа.

Термін «патологія» включає ті патологічні реакції, процеси, стани, розвиток, що відхиляється від загальноприйнятої в психіатрії «норми».

Однак психіатри, на відміну від юристів, не можуть дати чіткого розмежування норми і патології, критеріїв їх розмежування, розмежування психофізіологічних реакцій та психічних функцій, оцінки поведінки особи. Всесвітня організація охорони здоров'я пропонує психічно здоровою вважати особу, яка характеризується нормальним розвитком психічних функцій, відрізняється від інших фізіологічним, духовним та соціальним благополуччям, і зберігає здатність адекватно адаптуватися до оточуючого природного і соціального середовища, до активної виробничої та інших видів діяльності [1].

На наш погляд, таке визначення потребує удосконалення на основі детальних та глибоких досліджень норми і патології в психіатрії на основі дослідження особи злочинця та правопорушника.

1. Ганнушкин П.Б. Избранные труды. М.: Медицина, 1964. 292 с.
2. Кербиков О.В. Избранные труды. М.: Медицина, 1971. 312 с.
3. Ушаков Г.К. Пограничные нервно-психические расстройства. М.: Медицина, 1978. 400 с.